Araştırma Makalesi/Research Article

Vergilerin Seçmen Davranışlarına Etkisi: Konaklama Vergisi Özelinde Antalya İli Örneği

Fatih PEKŞEN[*]
Turan ŞENER[**]

Öz

Kamu hizmetinin sunulmasında en önemli finansman kaynağı vergilerdir. Toplanan vergilerin, kamu hizmetlerinin finansmanı için yeterli olmaması durumunda, vergi oranlarının arttırılması veya ek vergiler getirilmesi yolu seçilmekte, bu da toplum nezdinde tepkilere yol açabilmektedir. Vergi mükelleflerinin, idarenin ortaya koyduğu vergi politikalarına, taşıdıkları seçmen sıfatıyla tepki gösterip göstermedikleri araştırmanın konusunu oluşturmuştur. Araştırmanın verileri, nitel veri toplama yönteminden yararlanılarak 7194 sayılı Kanun ile yürürlüğe giren ve 2022 yılında uygulanacak olan konaklama vergisinin, Antalya ilinde bulunan mükelleflerden bazıları ile yapılan yüz yüze derinlemesine mülakatlar vasıtasıyla toplanmıştır. Elde edilen sonuçlar, mükelleflerin vergi politikasını yürüten idareye yönelik tepkilerin nasıl gerçekleştiğinin belirlenmesine yardımcı olmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Vergilendirmenin Siyasi Etkisi, Vergi Psikolojisi, Seçmen Davranışları, Konaklama Vergisi*

[*]Dr., Vergi Müfettişi, Hazine ve Maliye Bakanlığı, Vergi Denetim Kurulu, fatih_peksen@yahoo.com; orcid.org/0000-0003-4246-3460
[**]Dr.Öğr.Üyesi, Akdeniz Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü, turansener@akdeniz.edu.tr; orcid.org/0000-0003-2354-015X
Makalenin Gönderilme Tarihi: 21.01.2021 **Kabul Tarihi:** 30.06.2021

The Effect of Taxes on Voter Behaviors: A Sample of Antalya Province for Accommodation Tax

Abstract

Taxes are the most important source of financing in the provision of public services. If the collected taxes are not sufficient for the financing of public services, the way of increasing the tax rates or introducing additional taxes is also chosen. The introduction of additional taxes or the increase of tax rates may cause reactions at the public. The subject of the research is whether the taxpayers show reactions to the tax policies of the administration as voters. The data of the study has been obtained through face-to-face in-depth interviews, as a tool of qualitative data collection, with some of the taxpayers of the Accommodation Tax, which has come into force with Law No. 7194 and will be implemented in 2022. The results obtained helped to determine how the taxpayers' reactions to the administration that carries out the tax policy took place.

Keywords: *Political Impact of Taxation, Psychology of Tax, Voter Behaviors, Accommodation Tax*

JEL Classification Codes: *K34, H20, H30, Z18, Z38*

Giriş

Mali disiplin, maliye politikası anlamında kamu gelir ve giderlerinin denkleştirilmesini ifade etmektedir. Başka bir ifade ile kamu gelirlerinin kamu giderlerini karşılayabilmesi için gereken tedbir, önlem ve kararların alınması anlamına da gelmektedir (Bayramoğlu, 2017:391). Bu bakımdan mali disiplinin sağlanması için vergi politikalarının etkin bir şekilde sürdürülebilmesi, temel kamusal faaliyetlerin aksamadan yürütülebilmesi açısından önem taşımaktadır. Bununla birlikte etkin bir vergi politikası kamu mali dengeleri ve ekonomik istikrarın sağlanabilmesi bakımından da oldukça önemli bir role sahiptir. Çünkü vergi gelirlerindeki bir yetersizlik, para basma veya borçlanma yoluyla telafi edilmeye çalışıldığında ekonomik istikrarı bozucu enflasyonist etkiler yaşanabilmektedir (Şahin, 2016:27). Etkin bir vergi sisteminin; hedeflenen geliri sağlaması, vergi yükü oranının düşüklüğü, ekonomik hedeflere ulaşmada yardımcı olması ve gelir dağılımındaki adaletsizliği azaltıcı özellikleri taşıması gerekmektedir (Anlar ve Cengiz, 2016:56). Özellikle gelişmekte olan ülkelerde uygulanan vergi politikası; çalışma, tasarruf, yatırım, harcama tercihleri üzerindeki etkisiyle ekonomik büyüme ve gelişmenin en önemli unsurlarından biridir. Bu itibarla, kapsamlı vergi reformlarının önceliklerinin belirlenmesi ve oluşturacağı etkilerin iyi bir şekilde belirlenmesi gerekir. Yapılması öngörülen vergi reformları kamu maliyesi açısından öneminin yanında, ekonomi ve politik gündem gibi değişkenlerle birlikte değerlendirilmelidir (Demirli, 2013:138).

Bu çalışma, son dönemde Türkiye'de uygulanan vergi politikalarının vergi mükellefleri tarafından nasıl algılandığını ortaya koymak için yürütülmüştür. Nitel bir araştırmayla ortaya koyulacak sonuçların vergi politikalarının uygulandığı vergi mükellefleri tarafından nasıl algılandığını, memnuniyet düzeyini belirlemek ve aynı zamanda seçmen olan bu mükelleflerin siyasi tercihlerine etkisini ortaya koymak amaçlanmaktadır. Bu amaçla elde edilen sonuçlar, vergi politikalarının başarısı açısından da son derece önemlidir.

Çalışmada, öncelikle vergi politikalarının ehemmiyeti ve bu konudaki literatür ana hatlarıyla anlatılmıştır. Türkiye'de son dönemde 7194 sayılı Kanun ile getirilen yeni vergiler ve vergisel değişiklikler kısaca açıklanmıştır. Daha sonra bahsi geçen Kanun ile düzenlenen konaklama vergisi ele alınarak bu verginin doğrudan mükellefi veya mükellef kurum ortağı konumunda olacak sekiz farklı katılımcı ile mülakat yöntemiyle yapılan görüşmeden elde edilen bulgular rapor hâline getirilmiştir. Mülakatlarda sorulan sorulara verilen yanıtlar başlıklar hâlinde toplanarak vergilere karşı seçmen algısının nasıl olduğu konaklama vergisi özelinde değerlendirilmiştir. Katılımcıların yaptıkları iş dolayısıyla üzerlerinde olan vergi yüklerinin yanında, yeni ödeyecekleri bir vergi türü olan konaklama vergisinin, vergi psikolojisi bağlamında kendilerini nasıl etkilediği gözlemlenmiştir.

1. Vergi Politikası ve Önemi

Maliye politikası, önceden belirlenen ekonomik ve sosyal amaçlara ulaşmak gayesiyle kamu harcamaları ve kamu gelirleri gibi başlıca araçların kullanıldığı bir disiplin şeklinde ifade edilebilir (Dökmen ve Vural, 2011:120). Maliye politikasının en önemli araçlarından birisi vergidir. Vergilerin belirli bir plan, program ve sistem dâhilinde yürütülmesi vergi politikası olarak adlandırılır.

Başka bir ifadeyle maliye politikası, ekonomi politikasının en önemli araçlarından birisidir. Zira ekonomi politikası; para, maliye ve dış ticaret politikalarından oluşmaktadır. Para politikası, kendi araçları ile (para arzı, faiz oranları gibi) belirli ekonomik hedeflere ulaşmak amacıyla kullanılan bir ekonomi politikası aracıdır. Dış ticaret politikası, tarifeler gibi bazı araçları kullanarak dış ilişkiler dengesi amacına ulaşmayı hedefleyen bir ekonomi politikası ayağıdır. (Bayramoğlu, 2017:394).

Vergi, en genel tanımıyla kamu harcamalarını karşılamak amacıyla vergi ödeyebilecek kapasiteye sahip olan vatandaşlardan cebri, nihai ve karşılıksız olarak istenen parasal yükümlülüklerdir. Klasik maliyecilere ait olan bu tanımdan verginin sadece kamu harcamalarını karşılamak için alındığı anlamı çıkmaktadır. Fakat günümüzde vergi sadece kamu harcamalarını karşılamak amacıyla alınmamakta, devletin ekonomik ve sosyal hayata müdahalesini sağlamak için de alınabilmektedir (Türk, 2011:111).

Vergi, özel sektör ile kamu sektörü arasındaki ekonomik ilişkilerin temel dinamiklerinden birisidir. Bir diğer ifadeyle, vergiler bir ekonomide devletin payını belirleyen en temel göstergelerdendir. Çünkü devletin topladığı vergiler sayesinde özel kesime ait gelirlerin ne kadarının kamuya aktarıldığı görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında, vergi devletin ekonomiye müdahale etmesini sağlayan en temel politika araçlarından birisidir. Böylesine güçlü bir politika aracının gerek siyasal ve gerekse ekonomik anlamda nasıl kullanılması gerektiği konusu, ekonomistlerin en temel tartışma alanlarını oluşturmaktadır. Çünkü devlet, ne kadar vergi toplarsa ekonomik anlamda o kadar fazla paya ne kadar az vergi toplarsa da o kadar az paya sahip olacaktır (Demir, vd., 2017:76).

Bu çerçevede, siyasi tercihler ve siyasal alandaki genişlik vergi alanında reform yapmak için hem çok kapsamlı hem de çok tehlikeli bir alan oluşturmaktadır. Vergi politikası, harcama politikası ve ekonomi politikasında reformların uygulanması sırasında vergi, harcama ve ekonomi arasındaki etkileşimler çok önemlidir. Ekonomide denge sağlanmaya çalışılırken vergi adaletinde sapmalar olabilir. Yine vergilemede adalet hedeflenirken ekonomik denge bozulabilir. Bu nedenle, vergi politikasının uygulanması esnasında tüm ekonomik değişkenler göz önünde bulundurulmak zorundadır (Steuerle 2004:1-3).

2. Vergi ve Siyaset İlişkisi

Siyaset insanların yaşama biçimlerini düzenleyen kuralları yapmak, korumak ve değiştirmek için gerçekleştirdikleri faaliyetler olarak tanımlanmaktadır. Aristoteles siyaseti en önemli bilim dalı olarak ifade ederken insanların kendi hayatlarını iyileştirmek için giriştikleri faaliyetler olarak tanımlamıştır (Heywood, 2013:21-22).

Bilindiği gibi demokrasi, halkın kendisini yönetecek olan kişileri belirli bir seçimle belirlemesidir. Siyasi sürecin demokrasiye entegre olmasının en temel özelliği, seçmenler ve bu seçmenlerin sergilediği oy verme davranışıdır. Toplumu oluşturan bireyler, taşıdıkları seçmen sıfatıyla, duruma göre bazen siyasi partilere bazen de adaylara oy verirler. Ancak seçmenler oy verme işlemleri öncesinde siyasi tercihlerini belirlerken bazı faktörlerden etkilenir. Bu tercihlere etki eden faktörler ekonomik, politik, ideolojik gibi farklı etkenlere bağlı olabilir. Tüm bunların içinde seçmenlerin oy verme davranışını etkileyen ekonomik faktörler oldukça önemlidir (Dökmen ve Ova, 2016:21).

Ekonomik faktörler arasında, seçmen davranışlarını etkileyen en önemli ekonomik politika araçlarından birisinin vergiler olduğu görüşü bulunmaktadır. Bazı iktisatçılar, ekonominin temel makroekonomik sorunlarının esas nedeninin, yüksek vergi oranlarının oluşturduğu caydırıcı etkiler olduğu görüşündedir. Buna göre, siyasi iradenin vergileme politikaları ile ilgili aldığı olumsuz kararlar, ekonominin geneline olumsuz etki edecek ve milli geliri azaltacaktır. Vergi oranlarının yükseltilmesi

yönünde alınacak kararların, vergi hasılatını arttırmayacağı aksine negatif bir etkiye neden olacağı savunulmuştur. Diğer taraftan, vergi oranlarının düşürülmesinin yatırımları ve vergi gelirlerini arttıracağını ifade etmişlerdir (Edizdoğan ve Çelikkaya, 2010:40-41).

Seçmenler, özellikle hükümette bulunan partilerin iktidarda bulundukları döneme ilişkin gerçekleştirdikleri politikaların değerlendirmesini yapmakta ve diğer partilerin ortaya koyduğu projeleri karşılaştırarak karar vermektedir. Seçmenler esasen verilen vaatlerle, ortaya konan sonuçlara bakmaktadır. Gerek iktidar gerekse muhalefette bulunan partilerin ortaya koyduğu proje ve propaganda faaliyetlerini birlikte ele alan seçmenler, iktidarda bulunan partilerin icraatlarından memnun değillerse bu partilerin ikna faaliyetlerine duyarsız kalmaktadırlar (Özkan, 2007:91).

Yapılan birçok çalışma siyasi partilerin başarılı olmasının, seçim sırasındaki ekonomik koşulların iyi olmasına bağlı olduğunu işaret etmiştir. Bu durum, hükümetlerin uygulayacağı politikaların ekonomide oluşturacağı olumlu etki ile doğru orantılı olmasından kaynaklanmaktadır. Bir ekonomide oluşabilecek gerileme, işsizlik oranın artması veya enflasyon gibi sorunlara sebep olabilecektir. İktidardaki siyasi irade, bu durumu telafi etmek amacıyla kamu harcamalarını arttırmaya yönelik birtakım adımlar atacaktır. Kamu harcamalarının en rahat vergi gelirleriyle finanse edilebileceğinden bahisle ya yeni vergiler ihdas edilecek ya da vergi oranları arttırılacaktır. Dolayısıyla gerek karar alma süreçlerinde gerekse ekonominin bütününe ilişkin atılacak adımlarda, vergilerin siyasetle doğrudan bir ilişki içinde olduğunu söylemek yerinde olacaktır (İsmail ve Jaafar, 2017:8).

Bu çerçevede, vergi politikası uygulanırken karar alma mekanizmasında yer alan kişilerin, siyasal süreç içerisinde bu yetkilere haiz olduğu düşünülecek olursa vergi ile siyaset arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Tam da bu noktada, vergi politikalarının uygulanmasında verilen kararların, hükümetlerin zaman zaman siyasal gelecekleri konusunda birtakım kaygılar taşımasına sebep olabilmektedir. Bu bağlamda, vergilemeye ilişkin kararlar alan iradenin bu yetkiye sahip olma şekli başta olmak üzere verginin uygulanması ile siyaset arasında sıkı bir bağ bulunmaktadır.

3. Vergi Psikolojisi

Genel mali olaylar ile ilgili yapılacak analizlerde söz konusu durumun sadece hukuki, ekonomik ve siyasal açıdan ele alınması yeterli olmayacaktır. Yapılması gereken değerlendirmenin psikolojik yönünün de hesaba katılması daha uygun olacaktır. Psikolojinin insanların bir olay karşısında verdikleri tepkileri incelemesi hasebiyle vergilemeye karşı insanların tepkilerinin bu yönden de değerlendirilmesi oldukça önemlidir (Şenyüz, 1995:3).

Mükelleflerin vergi düzenlemelerine karşı algılarını büyük ölçüde etkileyen bazı faktörler bulunmaktadır. Verginin ne üzerinden alındığı, gerçek vergi yükü ve mükelleflerin bunu hissetme dereceleri, vergilemede

adalet, verginin aktarıldığı kaynakların şeffaflığı gibi faktörler vergi psikolojisi olarak tanımlanan kavram üzerinde etkili olmaktadır. Vergi psikolojisi kavramının düzeyi, gönüllü uyumu yani mükellefin vergi ödeme ya da vergi ödememe kararını etkilemektedir (Aktan ve Çoban, 2006:137-138).

Toplum nezdinde vergilere karşı oluşan algı, bu politikaların başarılı sonuçlar vermesi için çok önemlidir. Bireylerin vergi düzenlemelerine verecekleri tepkiler, düzenlemeleri yaparken insan faktörünün göz önüne alınmasını gerekli kılmaktadır. İnsanları tutum ve davranışları vergi politikalarının uygulanmasında değişikliklere gidilmesine yol açabilmektedir. Bu çerçevede insanların vergiye karşı algılarını yani vergi psikolojisini göz önünde bulundurmak suretiyle bir vergi politikasının izlenmesi, gönüllü uyum düzeyini arttıracaktır. Arzulanan maliye politikası hedeflerine daha hızlı şekilde ulaşabilmenin de önünü açacaktır (Taşkın, 2010:70).

Bir vergi sisteminde ek olarak yeni vergiler konulması veya vergi oranlarının arttırılmasına mükellefler tepki gösterebilmektedir. Konuyla ilgili olarak, başlıca arz yönlü iktisatçılar arasında olan Arthur Laffer ve 14. yüzyılın önemli düşünürlerinden İbn-i Haldun, farklı dönemlerde vergi oranlarında indirim yapılması halinde vergi gelirlerinin azalmayacağını aksine artacağını savunmuşlardır (Kaynar Bilgin, 2018:85-86). Yine vergi oranlarında meydana gelecek artışlara karşı, mükelleflerin tepki olarak vergi ödememe çabaları artacağı için uzun vadede vergi hasılatının düşeceği de Laffer ve İbn-i Haldun'a ait olan görüşün devamı niteliğindedir.

4. 7194 sayılı Kanun ve Konaklama Vergisi Düzenlemesi

Çalışmanın ikinci kısmını oluşturacak olan nitel araştırma için konaklama vergisi mükellefi olacak olan kişiler ya da kurum yöneticileri seçilmiştir. Konaklama vergisi 07.12.2019 tarih ve 30971 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 7194 sayılı Dijital Hizmet Vergisi ile Bazı Kanunlarda ve 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile yürürlüğe girmiştir (Resmi Gazete, 07.12.2019).

7194 sayılı Kanun ile vergi sisteminde Dijital Hizmet Vergisi, Konaklama Vergisi ve Değerli Konut Vergisi gibi yeni düzenlemeler hüküm altına alınmış olup bazı vergi kanunlarında da değişikliğe gidilmiştir.

Söz konusu düzenlemeler oldukça ayrıntılı olup, ayrı bir araştırma konusu olması nedeniyle detaylı olarak açıklanmak yerine çalışmamızın konusunu teşkil eden "konaklama vergisi" hakkında bilgi verilmiştir.

Bu doğrultuda, 7194 sayılı Kanun ile hüküm altına alınan düzenlemeye göre otel, motel, tatil köyü, pansiyon, apart otel, misafirhane, kamping, dağ evi, yayla evi vb. konaklama tesislerinde verilen geceleme hizmeti ile bu hizmetle birlikte satılmak suretiyle konaklama tesisi bünyesinde sunulan diğer tüm hizmetler (yeme, içme, aktivite, eğlence hizmetleri ve havuz, spor, termal alanların kullanımı vb.) konaklama vergisine tabi olacaktır. Geceleme

hizmetinin sağlıklı yaşam tesisleri veya eğlence merkezleri gibi tesislerin bünyesinde sunulması vergilendirmeye etki etmeyecektir.

Bu hizmetleri sunanlar, konaklama hizmetinin mükellefi olacaklardır. Konaklama vergisinin matrahının, verginin konusuna giren hizmetler karşılığında, katma değer vergisi hariç, her ne suretle olursa olsun alınan veya bu hizmetler için borçlanılan para, mal ve diğer suretlerde sağlanan ve para ile temsil edilebilen menfaat, hizmet ve değerler toplamıdır.

Konaklama vergisinin oranı %2 olarak belirlenmiş olup Cumhurbaşkanı bu oranı bir katına kadar artırmaya veya yarısına kadar indirmeye yetkilendirilmiştir.

Bununla birlikte aşağıda yer alan konaklama hizmetlerinin vergiden istisna tutulması gerektiği düzenlenmiştir:

✓ Öğrenci yurtları, pansiyonları ve kamplarında öğrencilere verilen geceleme hizmetleri,

✓ Karşılıklı olmak kaydıyla yabancı devletlerin Türkiye'deki diplomatik temsilcilikleri, konsoloslukları ve bunların diplomatik haklara sahip mensupları ile uluslararası anlaşmalar gereğince vergi muafiyeti tanınan uluslararası kuruluşlar ve mensuplarına verilen geceleme hizmetleri.

Ayrıca, 7194 sayılı Kanun'un 42. maddesi ile 6802 sayılı Kanun'a eklenen geçici 3. madde uyarınca konaklama vergisi oranı 31.12.2020 tarihine kadar %1 olarak uygulanacaktır.

Dünyayı etkisi altına alan COVID-19 salgını nedeniyle olumsuz etkilenen turizm sektörünü korumak için konaklama vergisinin yürürlük tarihi öncelikle 2021 yılı başına ertelenmiştir. 11.11.2020 tarihli ve 7256 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 42. maddesiyle de bu tarih 01.01.2022 şeklinde değiştirilmiştir.

5. Araştırmaya İlişkin Bilgiler ve Değerlendirilmesi

Yapılan çalışmaya temel dayanak olarak alınan araştırmaya ilişkin bilgiler ve bu araştırmanın değerlendirilmesi bu bölümde detaylı olarak açıklanmıştır. Araştırmada ele alınan temel soru (hipotez), araştırma konusunun neden bu şekilde sınırlandırıldığı, hangi yöntemin kullanıldığı, katılımcı profili ve veri analizi detaylı olarak ele alınmıştır.

5.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, seçmenlerin aynı zamanda vergi mükellefi olmaları nedeniyle vergilere yönelik algı düzeylerini ve bunun oy verme davranışlarına etki edip etmediğini araştırmak maksadıyla ele alınmıştır. Özellikle yeni ihdas edilmiş bir verginin ya da vergi oranlarında meydana gelecek bir artışın, seçmenlerin siyasi tercihlerini doğrudan etkileyip etkilemediği analiz edilmek istenilmiştir. Bu çalışmada, "Yeni bir vergi ihdas edilmesi veya vergi oranlarındaki artış, seçmenlerin siyasi tercihinin şekillenmesinde etkilidir." hipotezi test edilmektedir.

5.2. Araştırmanın Önemi

Araştırmada, maliye literatüründe sözü edilen vergi psikolojisi kavramının ve mükelleflerin yeni vergi veya vergi oranlarındaki artışa gösterdikleri tepkilerin boyutları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu araştırma ile elde edilen veriler, vergi politikalarına mükelleflerin verdikleri tepkilerin nasıl gerçekleştiği hakkında bilgi edinmemize katkı sağlayacaktır.

Araştırma sayesinde "vergi oranlarındaki artışa veya ek vergi konulmasına mükelleflerin gösterdikleri tepkinin yalnızca vergi ödemekten kaçınma şeklinde mi ortaya çıktığı" ve "söz konusu durumun seçmen davranışlarına etki edip etmediği" sorularının cevapları aranmıştır.

Bu araştırma, mükelleflerin vergi psikolojisinin ortaya çıkardığı tepkilere farklı bir bakış açısı katması açısından çok önemlidir.

5.3. Araştırmanın Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi "Yeni vergi ihdas edilmesi veya vergi oranlarında meydana gelecek bir artış seçmen davranışlarına etki eder mi?" olarak belirlenmiştir. Literatürde getirilen ek vergilere ve vergi oranlarına karşı mükelleflerin tepki gösterdiği, bu tepkinin genelde vergi ödemekten kaçınma yollarını aramak şeklinde olduğu açıklanmıştır. Bu yönde alınan kararlar, aynı zamanda seçmen vasfını taşıyan mükelleflerin, seçim zamanında aldığı kararlar üzerinde ne derece etkili olmaktadır? Araştırma sayesinde, problem cümlesine ilişkin sorunun cevabını bulmaya katkı sunulmak istenmiştir.

5.4. Araştırmanın Yöntemi ve Araçları

Araştırmada esas alınan temel soruya cevap bulabilmek için vergi anlamında getirilen yeni bir düzenlemenin, mükellefler tarafından nasıl algılandığı hususuna cevap aranması temel yöntem olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda özellikle ihdas edilen "konaklama vergisi" özelinde bir araştırma yapılmasının Antalya ilinde bulunan mükellef potansiyeline göre daha uygun olacağı düşünülmüştür.

Vergi psikolojisi kavramı, mükelleflerin vergiye karşı tutum ve algısıdır. Zaten farklı vergi türlerinde de mükellefiyeti bulunan konaklama işletmelerinin, yeni bir vergi yükümlülüğüne girecek olmasının bu mükellefler ile yapılacak görüşme sonuçlarından elde edilecek bulguların daha başarılı sonuçlara ulaşmamıza yardımcı olacağı düşünülmüştür.

Yapılan çalışmada gerçekçi sonuçlara ulaşabilmek için seçilen bazı konaklama tesisi yetkilileri ile birebir derinlemesine mülakat yapılmıştır. Mülakat yapılan yetkilileri seçerken farklı türden konaklama tesislerinin işletmeleri gözetilmiştir. Gerçekleştirilen mülakatlarda yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Formun oluşturulmasında literatürün yanı sıra hem akademik hem de vergi ve siyaset alanında uzmanların görüşlerine başvurulmuştur.

Görüşmeler katılımcıların onayı ve yönlendirmesiyle onlara en uygun yerde gerçekleştirilmiştir. Yapılandırılmış form ve gönüllü katılım formu görüşmeler öncesinde katılımcılara verilmiş ve gönüllülük esasına dayanan

görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde veri kaybının en aza indirilmesi amacıyla ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Ancak yapılan görüşmelerde beş katılımcı ses kayıt cihazının kullanılmasına izin vermemiş olup bunun yerine görüşme sırasında katılımcının görüşleriyle ilgili notlar tutulmuştur.

Antalya'da bulunan on konaklama işletmesine şahsen mülakat talebinde bulunulmuş, sekiz yöneticiden olumlu yanıt alınabilmiştir. Bu nedenle sekiz konaklama tesisinin sahibi konumundaki yöneticilerle yüz yüze görüşülerek mülakat talebi iletilmeye başlanmıştır. Gerçekleştirilen görüşmelerde, sorulara verilen yanıtlar birbirini tekrarlamaya başladığında, mülakatlara son verilmiştir. Veri toplama sürecinde, yarı yapılandırılmış, derinlemesine görüşme tekniği ile toplamda sekiz yöneticinin konu hakkındaki görüşlerine ulaşılmıştır. Derinlemesine görüşme, etkileşimin her iki tarafında bulunan kişilerin karşılıklı ortak çabalar sonucunda bilginin ve anlamın inşa edildiği bir süreçtir (Holstein ve Gubrium, 2004:141).

Mülakatlar için vergi bilinci, vergi yükü ve vergi psikolojisi, seçmen tercihlerinde verginin rolü ve konaklama vergisinin bu bağlamda etkileri başlıkları altında örnek sorulardan oluşan bir format belirlenmiştir. Ancak derinlemesine görüşme tekniğinin kullanılmış olmasına bağlı olarak yöneticilerin farklı konularda yaptıkları beyanlar çalışmaya yön verme hususunda faydalı olmuştur.

Araştırmanın ana konusu haricinde konaklama tesisi ve yöneticileri ile ilgili bilgilerin edinildiği sorular da kullanılmıştır. 20 ile 30 dakika aralığında değişen sürelerde gerçekleşen mülakatlarda, sürenin genel olarak ilgili soruların detaylı olarak anlatılması için yeterli olduğu görülmüştür. Yine araştırma kapsamında sekiz katılımcı ile görüşülmüş ve katılımcı sayısının da söz konusu araştırma için makul sayıda olduğu, elde edilen verilerin tekrarından da ortaya çıkmıştır. Görüşülen kişilerin izinlerine bağlı olarak kayda alınmış, beş yöneticinin ses kayıt cihazı kullanılmasını istememesi nedeniyle bu mülakatlarda sadece not tutulmuştur. Araştırmanın kapsamında elde edilen verilerin analizinde betimsel ve sistematik yöntem kullanılmıştır. Bu analiz ile amaç, verilerin sınıflandırılması ve düzenlenerek ortaya konulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013:256).

Bu çalışmanın bulgular kısmında yer verilen alıntılarda, sözlü iletişimden kaynaklı ifade bozukluklarının araştırmanın dilinin akıcılığını etkilememesi için araştırma bulgularını değiştirmeyecek şekilde düzeltmeler ve/veya eksiltmeler yapılmıştır.

5.5. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın çalışma evrenini 27.03.2020 tarihi itibarıyla Antalya'da bulunan bütün otel ve konaklama tesislerinin sahipleri veya yetkilileri oluşturmaktadır. Araştırmanın yapıldığı tarihte Antalya ilinde Kültür ve Turizm Bakanlığı belgeli 890, belediye belgeli 997 olmak üzere toplamda 1.887 adet konaklama tesisi bulunmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı (2020), https://yigm.ktb.gov.tr). Ancak aynı şahsın sahibi veya yönetim kurulu üyesi olduğu birden fazla konaklama işletmesi olabildiği için mülakat

yapılabilecek kişi sayısı daha sınırlıdır. Araştırma kapsamında Antalya ilinde faaliyet gösteren konaklama işletmelerinin yetkili ve yönetim kurulu üyelerinden sekizi ile derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir.

5.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, 7194 sayılı Kanun ile hüküm altına alınan ve 01.01.2022 tarihinde yürürlüğe girecek olan konaklama vergisinin Antalya'da bulunan mükellefleri veya bu mükelleflerin yetkilileri ile sınırlandırılmıştır. Söz konusu araştırma yapılırken, turizm potansiyeli dolayısıyla, konaklama tesisi oldukça fazla olduğu için Antalya ilinin seçilmesinin yerinde olacağı düşünülmüştür.

Konaklama vergisinin yürürlüğe girme tarihinin ertelenmesi, çalışmanın doğru bir sonuca ulaşmasını etkilemeyecektir. Zira başka vergi türlerinde mükellefiyeti bulunan araştırma kitlesinin, yeni bir vergi düzenlemesiyle oluşacak vergi psikolojisi ölçülmeye çalışılmıştır. Ayrıca, araştırma yapıldığı tarihte konaklama vergisinin yürürlüğe girme tarihinin 01.01.2021 olması nedeniyle yeni ihdas edilen bir verginin oluşturduğu psikolojik algı örnek kitle üzerinde etkisini sürdürmüştür.

Ayrıca araştırmanın yapıldığı dönemin dünya genelinde yaygın şekilde devam eden COVID-19 salgınına denk gelmesi nedeniyle konaklama tesisi yetkilileri ile iletişim kurmak konusunda bazı sıkıntılar yaşanmıştır.

5.7. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenilirliği

Nitel araştırmaların geçerliliği ve güvenilirliği ile ilgili genel kabul gören kriterler; doğruluk değeri, uygulanabilirlik, tutarlılık ve tarafsızlık olarak görülmektedir (Guba, 1981:79-80). Ayrıca güvenilirliğin arttırılmasında; güvenilirlik, aktarılabilirlik, bağımlılık ve onaylanabilirlik stratejilerinin kullanıldığı da bilinmektedir (Krefting, 1991:217-221). Nitel araştırmada katılımcının araştırmacıya alışacağı makul bir sürenin olması gerekmektedir. Bu makul süreye "uzatılmış angajman" da denilmektedir ve araştırmanın güvenilirliği için oldukça önemlidir (Lincoln ve Guba, 1985:109). Katılımcı sayısının yoğunluğu (Kielhofner, 1982:74) ve katılımcıların konuyu temsil etmesi de (Krefting, 1991:220) nitel araştırma için oldukça önemlidir.

Nitel araştırmalarda katılımcı görüşmeleri verilerin doygunluğa ulaşması durumunda son bulmaktadır. Doygunluğa ulaşma durumu yeni bakış açısı ve özellikler ortaya çıkmama halini ifade etmektedir (Creswell, 2017:189). Neuman'da bu durum, nitel araştırma örneklemesinde nicel araştırmadan farklı ilerlemektedir. Nitel araştırmalarda nadiren ana kütleyi hatasız temsil edecek bir örnekleme yapılır. Nicel araştırmanın bu örnekleme yöntemi yerine nitel araştırmada birkaç örnekte etkin olan ilgili kategorileri tespit edebilecek katılımcı büyüklüğü örneklem süreci için yeterlidir şeklinde ifade edilmektedir (Neuman, 2020:395). Araştırmamızda yapılandırılan mülakat formuna verilen cevaplar ve oluşan kategoriler incelendiğinde oluşan kategorilerden ve verilen cevaplardan doygunluğa ulaşıldığı görülmektedir.

Nitel araştırma kullanılan yapılandırılmış görüşme formunun geçerliği için uzman teyidi, katılımcı teyidi ve meslektaş teyidi sağlanmıştır. Ayrıca iç

geçerlik, bulguların katılımcılar tarafından gerçekçi ve tutarlı bulunması ile dış geçerlik ise yapılandırılmış görüşme formunun katılımcılara uygulanmadan önce örneklemin dışında konuyla ilgili kişilere uygulanarak sağlanmıştır. Güvenilirlik araştırma sonuçlarında görülen tekrarla ilgilidir. Aynı yapılandırılmış görüşme formu ile gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler, farklı zamanlarda uygulanarak aynı sonuçların elde edilmesi ile araştırmanın güvenilirliği sağlamıştır.

5.8. Mülakat Yapılan Katılımcılara İlişkin Bilgiler

Çalışmada yer alan bu ikinci tür araştırma, Antalya'da faaliyet gösteren konaklama tesislerinin yetkilisi sıfatını taşıyanlarla yürütülmüştür. Bu araştırma gizlilik ve gönüllülük esasına dayanmaktadır. Bu nedenle katılımcıların kimlik bilgileri açıklanmayacak kendileri için K1 ila K8 arası kodlar verilecektir.

Katılımcı 1 (K1): Antalya'da ünlü bir beş yıldızlı konaklama tesisinin yönetim kurulu üyesi ve yetkilisidir. Katılımcının 59 yaşında bir erkek olup lise mezunu olduğunu beyan etmiştir.

Katılımcı 2 (K2): Antalya'nın farklı bölgelerinde faaliyet gösteren birden fazla beş yıldızlı konaklama tesisinin yetkilisine resmi olarak vekâlet etmektedir. Şirket sahibinin tüm şirketlerinde tam yetkili şirket temsilcisidir. Aynı zamanda konaklama tesisinin bağlı olduğu şirketin mali işlerinden sorumludur. Katılımcı 54 yaşında bir erkek olup üniversite/lisans mezunudur.

Katılımcı 3 (K3): Antalya'nın şehir merkezi dâhil farklı bölgelerinde faaliyet gösteren birden fazla beş yıldızlı konaklama tesisinin yönetim kurulu üyesi ve mali işler direktörüdür. Katılımcı 53 yaşında, erkek ve lisans mezunudur.

Katılımcı 4 (K4): Antalya'nın Kemer ilçesinde faaliyet gösteren dört yıldızlı bir konaklama tesisinin yönetim kurulu üyesi ve yetkilisidir. Katılımcı 39 yaşında bir erkek olup üniversite/lisans mezunudur.

Katılımcı 5 (K5): Antalya'da faaliyet gösteren apart bir otelin sahibi ve yetkilisidir. 35 yaşında bir erkek olan katılımcı, lise mezunu olduğunu beyan etmiştir.

Katılımcı 6 (K6): Antalya Manavgat bölgesinde faaliyet gösteren bir beş yıldızlı otelin sahibi konumundadır. 51 yaşında bir erkek olan katılımcı, lisans mezunu olduğunu ifade etmiştir.

Katılımcı 7 (K7): Antalya Kemer ilçesinde faaliyet gösteren bir beş yıldızlı otelin kadın yönetim kurulu üyesidir. Katılımcı 42 yaşında ve yüksek lisans mezunudur.

Katılımcı 8 (K8): Antalya şehir merkezinde faaliyet gösteren bir butik otelin sahibi ve yetkilisidir. Katılımcı 47 yaşında bir erkek olup, ortaokul mezunudur.

5.9. Mülakatlar Sonucunda Elde Edilen Bulgular

Katılımcılar nezdinde yapılan mülakatlarda, katılımcıların demografik bilgileri öğrenildikten sonra kendilerine araştırma konusuyla ilgili altı farklı

soru yöneltilmiştir. Araştırmanın bu safhasında, katılımcıların kendilerine yöneltilen sorulara verdikleri yanıtlar, soru bazlı olarak açıklanmıştır.

5.9.1. Vergi Bilincinin Ölçülmesine Yönelik Sorulan Soruya Verilen Yanıtlar

Mülakat yapılan katılımcılara ilk olarak vergiye karşı algılarını ölçmek ve duyarlılık derecelerini anlamak için "Kamu harcamalarının finansmanı için vergi alınması gerektiğini düşünüyor musunuz?" sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar sırayla şu şekilde olmuştur:

K1- "Kesinlikle evet vergisiz bir toplum düşünülemez. Vergilerin devlet için çok büyük öneme sahip olduğunu biliyorum ve bu nedenle gerekli olduğunu düşünüyorum.", K2- "Elbette vergi alınmalıdır. Bu devletin vereceği hizmetler için gereklidir. Ancak dozu iyi ayarlanmalıdır.", K3- "Evet düşünüyorum. Kamu finansmanının temini için önemlidir. Ancak kamu harcamalarının ne şekilde yapıldığı da bir o kadar önemlidir.", K4- "Vergilerin alınması gereklidir ama oranları çok yüksek olmamalıdır.", K5- "Evet, vergi alınmalıdır. Oranları ve sayısı çok olmamak kaydıyla.", K6- "Evet, alınmalıdır ama vergi oranları çok yüksek olmamalıdır.", K7- "Evet gerekli olduğunu düşünüyorum. Çünkü şöyle, verginin kazancımız doğrultusunda devlete verilen bir destek olduğunu düşünüyorum.", K8- "Çok fazla vergi ödüyoruz. Tamam vergilerde gerekli ama bu kadar çok olmamalı."

Katılımcıların bu soruya verdiği yanıtlar, devletin vergi toplamasına dair algılarının olumlu olduğu yönündedir. Dolayısıyla mülakat yapılan katılımcılardan alınan cevaplar, turizm sektöründe faaliyet gösteren konaklama tesisi sahiplerinin vergilerin alınması noktasında duyarlı olduğunu göstermektedir.

5.9.2. Vergi Yükünü Ne Derece Hissettiklerine İlişkin Verilen Yanıtlar

Katılımcılara, "Sizce Türkiye'de mükellefler üzerinde bulunan vergi yükü oranı yüksek mi?" sorusu yöneltilerek esasında hissettikleri vergi baskısı ve vergi psikolojileri ölçülmeye çalışılmıştır. Katılımcılar bu soruya sırayla şu şekilde cevap vermişlerdir:

K1- "Bence vergi yükü o kadar yüksek değil. Ben Avrupa'da birçok ülkeyi ziyaret ettim ve orada vergi oranlarının ne kadar fazla olduğunu iyi biliyorum. Oralarla kıyas edince çok vergi ödemiyoruz. Hatta ben doğru düzgün kurumlar vergisi bile ödemiyorum. Genel olarak vergi oranlarının düşük ama bazı vergilerin oranının mesela ÖTV'nin yüksek olduğunu düşünüyorum.", K2- "Bazı vergilerin oranları yüksek, bazıları normal seviyede. Ama vergi türleri çok fazla gibime geliyor. Bu daha azaltılabilir. Genel olarak vergi yükü yüksek bence.", K3- "Şunu söyleyeyim, matrahı sağlıklı hesaplayan veriler ortaya konulursa vergi yükünün ödeyenler üzerinde yük olduğunu düşünüyorum. Çünkü kayıt dışı nedeniyle kâğıt üzerinde vergi yükü düşük gözüküyor. Fiiliyatta yüksektir.", K4- "Ödediğimiz vergilerin çok yüksek olduğunu düşünüyorum. Bu nedenle

mükellefler üzerindeki vergi yükü biraz fazla.", K5- "Evet, vergi yükü çok yüksek. Bu bizi zorluyor. Bence vergi oranları daha makul seviyelere indirilmelidir.", K6- "Genel olarak vergi sayısı çok fazla. Bu nedenle vergi yükünün yüksek olduğunu düşünüyorum.", K7- "Vergi yükünü çok yüksek buluyorum. Özellikle diğer maliyetler ile birlikte ekstra yük oluşabiliyor.", K8- "Dediğim gibi çok yüksek. Zaten çok fazla kazanamıyoruz ama vergilerimiz biraz fazla."

Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar farklı olsa da genel olarak vergi yükünün fazla olduğu kanısının oluştuğu gözlemlenmiştir. OECD tarafından paylaşılan verilerde, Türkiye'de vergi yükü oranının Avrupa ülkelerine kıyasla düşük olduğuna yönelik tespitler, mükelleflerin vergi psikolojisi anlamında etkiye açık ve hassas olduğunu ortaya koymaktadır (Çağdaş, 2021:91).

5.9.3. Seçmen Tercihlerinde En Etkin Olan Faktörün Tespiti

Mülakat yapılan katılımcılara "Seçimlerde oy kullanırken tercihiniz üzerinde etkili olan en önemli faktör nedir?" sorusu yöneltilmiştir. Bu soruyla seçmen davranışlarında etkili olan en önemli faktör öğrenilmeye çalışılmıştır.

Katılımcılar bu soruya; K1- "Birçok etken bulunmaktadır. Ancak seçimlerde beni en çok o dönemin şartlarında oluşan politik gündem etkilemektedir.", K2- "Oy verirken genel olarak o dönemki siyasal tartışmalar ve şartları düşünerek hareket ediyorum. Bunun yanında siyasi partilerin güven verici olarak uygulayabileceği parti programı, yöneticilerin temel değerleri ve ilkeleri de etkilidir.", K3- "Buna kişisel sosyo-ekonomik durumum ile cevap vermek istiyorum. Bir ülkenin milli güvenliği sadece savunma hizmeti demek değildir. Ekonomi politikaları da bunun içine dâhildir. Hem güvenlik hem ekonomi politikalarını birlikte değerlendiririm.", K4- "Seçimlerde öncelikle adaylara da bakıyorum ama ekonomik istikrar beni daha fazla etkilemektedir.", K5- "Oy verirken tercihlerim üzerinde en fazla ekonomik istikrar etkilidir.", K6- " Tek bir faktör etkili olmaz. Ancak hukuk sistemi yani tüm işlerde adil olunması, adalete olan güven beni daha çok etkiler. Bunların yanında ekonomi ve adaylar gibi faktörlerde etkilidir.", K7- "Yerel ve genel seçim farklıdır. Yerel seçimlerde adayların vadettiği projeler ve bu projelerin yapılabilirliği önemlidir. Genel seçimlerde ise olaya daha politik bakarım. Ülkenin bölünmez bütünlüğü gibi milli bütünlüğümüze değer vermeyen partilere asla oy vermem.", K8- "Ben oy verirken genele bakarım. En fazla da ekonominin geneline bakarım." yanıtlarını vermişlerdir.

Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar, seçmen tercihlerinde vergilerin öncelik arz etmediğini göstermektedir. Genel olarak ekonomik politikalar ve politik gündemin daha fazla etkili olduğu görüşü hâkimdir. Ancak bu etkenler de tek başına etkili olmamaktadır.

5.9.4. Vergi Yükünün Artması ve Seçmen Psikolojisi İlişkisi

Katılımcılara "Yeni bir vergi yükümlüğü altına girmeniz veya vergi oranlarında meydana gelen artış seçmen tercihinizin belirlenmesinde önemli bir faktör müdür?" sorusu yöneltilerek, oy verme tercihleri üzerinde vergilere duydukları tepkilerin ne derece rol oynadığı öğrenilmeye çalışılmıştır.

Bu soruya, mülakata katılan katılımcıların verdiği yanıtlar sırasıyla şu şekildedir: K1- "Yeni bir vergi getirilmesine veya vergi oranlarının arttırılmasına tepki göstersek bile bu durum seçmen olarak kararımız üzerinde direkt olarak etkili değildir. Benim tercihimi etkilemez ben daha rasyonel bakıyorum.", K2- "Hayır. Vergi yükümüzün artırılması vereceğimiz oy üzerinde direkt olarak etkili değildir. Başka etmenler daha belirleyici olmaktadır.", K3- "Kişisel düşüncem, toplanan verginin harcanmasına ilişkin tereddütlerim yoksa sorun olmaz.", K4- "Her ne kadar tepki göstersek bile vereceğim siyasi kararı doğrudan etkilemez.", K5- "Hayır. Siyasi tercihlerim üzerinde vergilerin direkt etkisi olmaz. Bu tercihim üzerinde belirleyici olan başka etmenlerdir.", K6- "Etkilidir ama tek başına etkili değildir. Ekonominin tüm faktörlerini oy verirken bir arada düşünürüm.", K7- "Tek başına etkili değildir. Ekonominin genel durumuna bakarım.", K8- "Vergiler zaten yüksek. Ama daha fazla vergi gelirse etkilese de ben genel duruma bakarak karar veririm. Sadece vergi artışları kararımı etkilemez."

Bu soruya katılımcıların verdikleri yanıtlar, vergi yükü çok artsa bile bunun seçimlerde genel olarak tepkiye dönüşmediği şeklinde gerçekleşmiştir.

5.9.5. Konaklama Vergisi Düzenlemesine Karşı Tepkileri

Mülakata katılan konaklama işletmesi sahiplerine, yeni düzenlenen ancak pandemi nedeniyle uygulaması 1 yıl ertelenen konaklama vergisine bakış açılarının nasıl olduğunu anlayabilmek maksadıyla "Konaklama vergisi düzenlemesini olumlu buluyor musunuz?" sorusu yöneltilmiştir. Yeni bir vergi mükellefiyeti altına giren katılımcıların, algılarını ve tepkilerini vergi psikolojisi kavramı çerçevesinde değerlendirmek amaçlanmıştır.

Katılımcılar yöneltilen soruya sırasıyla; K1- "Konaklama vergisi düzenlemesinin Avrupa başta olmak üzere birçok ülkede uygulaması olduğunu biliyorum. Bu nedenle çok yadırgamadım. Bu verginin getirilmesine olumsuz bakmıyorum. Ancak Türkiye'de çok farklı sayıda vergi mevcut ve ÖTV gibi vergilerin oranı çok yüksek. Daha çok bunları olumsuz buluyorum. Konaklama vergisinde de bence toplanan verginin belirli bir oranı mesela %50'si verginin toplandığı bölgeye aktarılmalıdır. Turizm bölgelerinin gelişmesine kaynak aktarılmış olur.", K2- "Konaklama vergisi düzenlemesiyle yük maalesef yine bizlerin üzerine düşecek, bu açıdan sıkıntı görüyorum. Bizlerin bu vergiyi müşterilerden alıp fiyata yansıtmamız mümkün değil. Kârımızı azaltmak durumunda olacağımız için bizleri olumsuz etkileyecektir.", K3- "Mevcut haliyle konaklama vergisi

uygulandığında vergi yükünü arttırır. Bu haliyle istenilen amaca hizmet etmez. Herhangi bir vergi oranının arttırılmasından farksız. Bunun yerine KDV oranı arttırılsa aynı. Vergi yükü işletmeler üzerinde kalacak bu durumda. Bu vergiyi müşterilere yansıtmamız imkânsız.", K4- "Avrupa'da birçok ülkede hatta Rusya ve Ukrayna gibi ülkelerde buna benzer vergiler var. Mesela şehirler için uygulanan vergiler olduğunu biliyorum. Turizm içinde bizler oldukça sıkıntılı dönemler geçirdik. Siyasi gündem ve dış politika dolayısıyla olumsuz etkilendiğimiz çok oldu. Yani istikrarlı bir kazanç durumumuz yok. Bu vergi maalesef direkt bizim omuzlarımıza yük olacak. Mesela bu dönem pandemi oldu ertelendi ve seneye ne olacak belli değil.", K5- "Olumsuz buluyorum. Bizler turizmde çok fazla dalgalanmalar yaşıyoruz. Geçen sene biraz iyi bir dönem geçirdik hemen bu vergi getirildi ama COVID-19 dolayısıyla ertelendi. Turizmci biraz daha desteklenmeli diye düşünüyorum, çünkü ülkeye döviz girmesine katkıda bulunuyoruz.", K6- "Hayır olumlu bulmuyorum. Yeterince vergi ödüyoruz. Ayrıca başka maliyetlerimiz var. Turizm sektörü son dönemde pandemi nedeniyle kötü durumda. Vergi ertelendi ama sonuçta uygulanmaya başlandığında ekstra yük olacak.", K7- "Eksiklikleri olduğunu düşünüyorum. Yöntem bu olmamalıydı. Örneğin Antalya'da turizm çok gelişmiş bir ilimiz. Antalya'dan toplanacak verginin Antalya'ya aktarılabildiği bir vergi daha uygun olurdu.", K8- "Konaklama vergisinin gereksiz olduğunu düşünüyorum. Çok fazla ödediğimiz vergi var. Konaklama vergisine gerek yoktu." yanıtlarını vermişlerdir.

Katılımcıların çoğunluğu, konaklama vergisi düzenlemesinin vergi yüklerini arttıracağına inanmaktadır. Dolayısıyla bir katılımcı haricinde, diğer tüm katılımcılar bu düzenlemeyi olumlu bulmamaktadır.

5.9.6. Konaklama Vergisine Karşı Tepkilerin Seçmen Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi

Konaklama işletmelerinin sahibi ya da yönetim kurulu üyesi vasfını taşıyan katılımcılar, aynı zamanda birer mükellef kurum temsilcileridir. Temsilcileri oldukları mükellef kurumlar, konaklama vergisi düzenlemesi yürürlüğe konulduğu takdirde bahsi geçen verginin mükellefi olacaklardır. Dolayısıyla konaklama vergisinin zamanında ve eksiksiz ödenmesinden idareye karşı kendileri sorumlu olacaklardır. Bu nedenle, vergi psikolojisi bağlamında, katılımcılar konaklama vergisinin baskısını direkt üzerlerinde hissetmektedirler. Bu durum, aynı zamanda birer seçmen olan mülakat yapılan katılımcıların oy verme davranışlarına doğrudan etki edecek midir? Mülakatın dördüncü sorusunda sorulan genel soruya paralel olmakla birlikte vergi baskısını üzerlerinde hissettikleri bir vergi özelinde de aynı soru tekrarlanarak teyit edilmeye çalışılmıştır. Katılımcılara bu amaçla, "Konaklama vergisi düzenlemesi gelecek seçimlerde kullanacağınız oy tercihi üzerinde etkili olacak mıdır?" sorusu yöneltilmiştir.

Katılımcılar sorulan soruya sırasıyla; K1- "Kesinlikle hayır. Daha öncede belirttiğim gibi benim oy verme tercihimi belirleyen etmenler sadece

konaklama vergisine bağlı olmaz. Ben ekonominin ve politik gündemin geneline bakmayı tercih ederim.", K2- "Konaklama vergisi düzenlemesini eleştirmiş olsam da benim siyasi olarak seçimimi etkilemez. Farklı faktörleri göz ününde bulundurduğumu söylemiştim.", K3- "Kişisel olarak bu vergiyi olumsuz bulsam da etkili olmaz. Bu haliyle olmasa farklı olabilirdi. Oranı çok yüksek olsa mesela %2 yerine %22 olsa etkiyebilirdi.", K4- "Hayır tabii ki. Ekonominin geneline, istikrara hep birlikte bakarım. Konaklama vergisi veya başka bir vergi kararımı direkt etkilemez.", K5- "Konaklama vergisini doğru bulmadığımı söyledim ama oy verirken sadece ona bakmam. Devletin başka sorunları var. Dış politika, ekonomi gibi tüm etmenlere bakarım. Ona göre karar veririm.", K6- "Konaklama vergisi de etkili olabilir. Ancak sadece buna bakmam. Tüm ekonomik duruma bakarak karar veririm. Başka etkenler de var tabi. Hepsini birlikte düşünerek oy veririm.", K7- "Önceki soruda buna benzer bir genel soru vardı. O soruda da cevap vermiştim. Vergiler veya konaklama vergisi tek başına etkili olmayacaktır.", K8- "Önceki soruda da söyledim. Konaklama vergisi tek başına etkilemez. Ekonominin geneline bakarım." yanıtlarını vermişlerdir.

Konaklama vergisi mükelleflerinin temsilcisi veya direkt olarak bu verginin mükellefi olacak olan katılımcıların genel olarak bu vergi düzenlemesine karşı olumsuz baktıkları söylenebilmektedir. Konaklama vergisine tepkili olan katılımcılar dâhil olmak üzere, katılımcıların hepsi oy verirken bu düzenlemeden etkilenmeyeceklerini beyan etmişlerdir.

5.10. Yapılan Mülakatların Genel Değerlendirilmesi

Antalya'da bulunan sekiz farklı konaklama işletmesinin yetkilileri ile yapılan yüz yüze görüşme sonucunda alınan yanıtlara önceki bölümlerde ayrı ayrı yer verilmiştir. Katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucunda tüm katılımcıların vergilerin bir gereklilik olduğunu düşündüğü ve buna istinaden belirli düzeyde bir vergi bilincine sahip olduğu anlaşılmıştır. Bu durum görüşme yapılan katılımcıların diğer sorulara verdiği cevapların geçerliliği açısından önemlidir. Vergilemenin psikolojik etkileri göz önünde bulundurulduğunda, biri haricindeki diğer tüm katılımcılar ödedikleri vergileri ağır bulmaktadır.

Katılımcılara öncelikle vergileme ve seçmen davranışlarına ilişkin genel sorular yöneltilmiş ve daha sonra benzer nitelikteki sorular konaklama vergisi özeline indirgenerek tekrar sorulmuştur. Burada amaçlanan, genel olarak verdikleri yanıtlar ile yeni düzenlenen konaklama vergisinden etkilenen kitle olarak verdikleri yanıtların örtüşüp örtüşmediğinin kıyaslanması olmuştur. Verilen yanıtların birbiriyle paralellik arz ettiği gözlemlenmiştir.

Bu çerçevede görüşme yapılan katılımcıların çoğunluğu konaklama vergisi düzenlemesini olumsuz bulsalar bile bunun oy verme davranışlarını etkilemeyeceğini ifade etmişlerdir. Söz konusu durumla paralel olarak alınan genel yanıtlarda da görüleceği üzere; seçmen davranışları üzerinde vergilerin

tek başına etkili olmadığı, hatta vergilerde meydana gelecek bir artışın oy verme davranışlarını direkt olarak etkilemeyeceği tespit edilmiştir.

Sonuç

Vergiler, kamu harcamalarının finansmanının sağlanması açısından en sağlıklı gelir kaynağı olarak kabul görmektedir. Türkiye'de de bütçe gelir kalemleri içerisinde en önemli paya vergi gelirleri sahiptir. Devletin sunduğu adalet, savunma gibi tam kamusal mal ve hizmetlerin finansmanı başta olmak üzere, tüm kamu hizmetlerinin gerçekleştirilebilmesi için vergiler elzemdir. Bu nedenle toplumun vergisel düzenlemelere gönüllü uyum göstermesi daha da önem arz etmektedir. Özellikle vergi oranlarının arttırıldığı veya ek olarak yeni vergilerin getirildiği durumlarda, mükelleflerin vergi yükü algısı olumsuz olursa bu duruma tepki olarak vergi ödememe çabalarının arttığı gözlemlenmiştir (Laffer, 2004:2).

Diğer taraftan, demokrasinin en temel özelliği, bir toplumun kendisini yönetecek temsilci veya temsilciler için bir seçim yapmasıdır. Bu süreç içerisinde başvurulan en temel yol, bireylerin seçmen kimliğiyle oy verme davranışı sergilemesidir. Toplumu oluşturan bireyler seçmen kimliği ile duruma göre adaylara veya siyasi partilere oy vermektedir. Bireyler seçmen sıfatı ile seçim sürecine dâhil olurken oy verme davranışları bazı faktörlere bağlı olarak değişebilmektedir. Seçmen davranışları üzerinde etkili olan bu faktörler ideolojik görüş, politik gündem, ekonomik yapı, psikolojik faktörler, adaylar vb. sıralanabilir. Seçmenlerin siyasi tercihlerini belirleme noktasında, hangi faktörlerden daha fazla etkilendikleri bilinirse hükümetler bu yönde politika belirlemeye yönelebilirler. Özellikle ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durum ve buna yönelik uygulanan politikalar seçmen davranışları üzerinde oldukça etkilidir.

Ekonomik faktörlerden söz edildiğinde, ekonomiye doğrudan etki eden vergilerin de ilk akla gelen etmenler arasında olacağı tabiidir. Toplumun vergisel düzenlemelere karşı olan algısı yani vergi psikolojisinin ne durumda hissedildiği, birer seçmen olan vergi mükelleflerinin oy verme davranışları üzerinde doğrudan etkili midir? Bu çalışma işte bu soruya cevap bulmak amacıyla vergilerin seçmen davranışları üzerindeki etkisinin belirlenmesi amacıyla yapılmış, öncelikle çalışmaya faydalı olabilecek bir araştırma yapılmasına karar verilmiştir. Verginin psikolojik etkisinin daha fazla hissedildiği, yeni ihdas edilmiş bir vergi türü olan konaklama vergisi özelinde araştırma yürütülmesi kararlaştırılmıştır.

Bu doğrultuda, öncelikle Antalya'da faaliyet gösteren bazı konaklama işletmelerinin sekiz farklı yetkilisi ile derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak bir mülakat yapılmıştır. Görüşmelerde ilk olarak demografik unsurlar ele alınmıştır. Katılımcıların sahibi olduğu konaklama tesisi türü, yaş ve eğitim düzeyi birbirinden farklı olmasına rağmen, mülakata verdiği yanıtların genel olarak benzerlik taşıdığı tespit edilmiştir.

Mülakat yapılan katılımcıların neredeyse tamamının vergi toplanması gerektiğine inandığı dolayısıyla vergi bilincine sahip olduğu, buna rağmen vergi yükünü yüksek buldukları gözlemlenmiştir. Vergilere ve vergi oranlarına duydukları tepkilerin, seçmen tercihlerinin belirlenmesinde tek başına yeterli olmadığı yanıtlarını vermişlerdir. Verginin psikolojik baskısını yeni ihdas edilen bir vergi olan "konaklama vergisi" ile üzerlerinde hisseden katılımcılar, bu vergi özelinde kendilerine yöneltilen sorulara da genelde olduğu gibi benzer yanıtlar vermişlerdir. Konaklama vergisi düzenlemesini katılımcıların geneli doğru bulmasa da oy verme tercihlerinde tek başına etki etmeyeceğini beyan etmişlerdir.

Bu çerçevede, yapılan çalışmaya dayanak teşkil eden araştırmada görüleceği üzere, mükelleflerin tepkisine sebep olacak vergisel düzenlemelerin seçmen tercihlerinin belirlenmesinde doğrudan etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Vergiler tek başına olmasa da oy verme davranışı üzerinde ekonominin genel durumunu dikkate alan seçmenler için önemli bileşenlerinden biri olarak görülmektedir.

Kaynakça

Aktan, C.C. ve Çoban, H. (2006), Vergileme Ekonomisi ve Vergileme Psikolojisi Perspektifinden Vergiye Karşı Tutum ve Davranışları Belirleyen Faktörler, *Vergileme Ekonomisi ve Vergileme Psikolojisi* (Ed. C.C. Aktan, D. Dileyici ve İ.Y. Vural) Seçkin Yayıncılık, Ankara, 137-157.

Anlar, U. ve Cengiz, V. (2016), "Türkiye'de Etkin ve Adil bir Vergi Yapısı için Reform İhtiyacının Değerlendirilmesi", *Vergi Dünyası Dergisi*, 413, 55-70.

Bayramoğlu, S. (2017), "Küreselleşme Olgusunun Maliye Politikaları Üzerine Etkisi: Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme", *International Journal of Academic Value Studies*, 3(15), 390-404.

Creswell, J.W. (2016). *Araştırma Deseni Nitel Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları* (D. Selçuk Beşir, Çev.), Eğiten Kitap, Ankara.

Çağdaş, Y. (2021), Türkiye'de Toplam Vergi Yükünün OECD Ülkeleri İle Karşılaştırılması, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Bahar, 20, (1)81-96.

Demir, İ.C., Gökçe, C. ve Ciğerci, İ. (2017), "Vergi İndirimlerinin Ekonomik ve Mali Etkileri: Son Dönem Türkiye Uygulamaları", *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 5(5), 75-88.

Demirli, Y. (2013), "Gelişmekte Olan Ülkelerde Vergi Reformları", *Uzman Bakış Dergisi*, 1, 136-151.

Dökmen, G. ve Ova, C. (2016), "Vergilerin Seçmen Davranışları Üzerindeki Etkisi: Sakarya İli Örneği", *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 7(15), 20-37.

Dökmen, G. ve Vural, T. (2011), "Maliye Politikalarının Keynesyen Olmayan Etkileri: Türkiye Örneği", *Maliye Dergisi*, 161, 118-132.

Edizdoğan, N. ve Çelikkaya, A. (2010), *Vergilerin Ekonomik Analizi*, Dora Yayınları, Bursa.

Guba, E.G. (1981), "Criteria for Assessing the Trustworthiness of Naturalistic Inquiries", *ERIC/ECTJ Annual Review Paper*, ISSN: 0148-5806, 29(2), 75-91.

Heywood, A. (2013), Siyaset (çev: B.B.Özipek vd.), Liberte Yayınları, Ankara.

Holstein, A.J. ve Gubrium, J.F. (2004), The Active Interview*, Qualitative Research Theory Method and Practice (Ed: David Silverman)*, Sage Publications, London, 113-129, https://yigm.ktb.gov.tr/TR-201131/tesis-istatistikleri.html (Erişim Tarihi: 01.04.2020)

İsmail, A.G. ve Jaafar, A.B. (2017), "Vergi Oranı ve Belirleyicileri: İbn-i Haldun'dan Bir Görüş", *İbn-i Haldun Çalışmaları Dergisi*, 2(1), 1-20.

Kaynar Bilgin, H. (2018), "Laffer Eğrisi için Uygulamalı Bir Analiz: Türkiye Örneği", *Academic Review of Humanities and Social Sciences (ARHUSS)*, 1(2), 84-99.

Kielhofner, G. (1982), "Qualitative Research: Part One Paradigmatic Grounds and Issues of Reliability and Validity", *The Occupational Therapy Journal of Research*, April, 2(2), 67-79.

Krefting, L. (1991), "Rigor in Qualitative Research: The Assessment of Trustworthiness", *American Journal of Occupational Therapy*, March, 45, 214-222, doi: 10.5014/ajot.45.3.214

Laffer, A.B. (2004), "The Laffer Curve: Past, Present, and Future"*, Heritage Foundation Backgrounder*, 1765, 1-16.

Lincoln, S.Y. ve Guba, G.E. (1985), *Naturalistic Inquiry*, Sage Publication, California.

Neuman, W.L. (2020), *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*, (A. Özlem, Çev.), Siyasal Kitabevi, İstanbul.

Özkan, A. (2007), *Siyasal İletişim Stratejileri*, Tasam Yayınları, İstanbul.

Steuerle, C.E. (2004), "Tax Reform: Prospects and Possibilites", Statement Before the Committee on the Budget United States House of Representatives, October, 6, 1-6, http://www.urban.org/sites/default/files/publication/58361/900749-Tax-Reform-Prospects-and-Possibilities.PDF (Erişim Tarihi: 10.11.2020)

Şahin, M. (2016), "Türkiye'de Vergi Uygulamalarında Etkinlik Sorunu", *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 1(3), 26-42

Şenyüz, D. (1995), *Vergilendirmede Yükümlü Psikolojisi*, Bursa.

Taşkın, Y. (2010), "Vergi Psikolojisi ve Vergiye Karşı Mükellef Tepkileri", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, 54. Seri, 68-90

Türk, İ. (2009), *Kamu Maliyesi*, Turhan Kitabevi, Ankara.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayınevi, Ankara.

Ek 1

Görüşme Formu

Sayın Katılımcı,

Bu soru formu, Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü öğretim üyesi Dr. Turan Şener ve VDK Başkan Yardımcısı Dr. Fatih PEKŞEN tarafından *"Vergilerin Seçmen Davranışlarına Etkisi: Konaklama Vergisi Özelinde Antalya İli Örneği"* konulu akademik çalışmaya veri toplama aracı olarak tasarlanmıştır. Toplanan veriler nitel araştırma kapsamında kullanılacağından şahıs isimleri ve bilgileri akademik çalışmayı yürütenlerde saklı kalacak, izin alınmadan hiçbir özel veri açıklanmayacaktır. Çalışmamızı desteklediğiniz için şükranlarımızı sunarız.

Dr. Fatih PEKŞEN
Antalya VDK Başkan Yardımcısı

Dr. Turan ŞENER
Öğretim Üyesi
Akdeniz Üniversitesi
İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

A) Genel Bilgiler

1. Cinsiyetiniz

( ) Kadın

( ) Erkek

2. Yaşınız.....

3. Eğitim durumunuz……...

4. Konaklama tesisi türü…….

B) Sorular

1) Kamu harcamalarının finansmanı için vergi alınması gerektiğini düşünüyor musunuz?

2) Sizce Türkiye'de mükellefler üzerinde bulunan vergi yükü oranı yüksek mi?

3) Seçimlerde oy kullanırken tercihiniz üzerinde etkili olan en önemli faktör nedir?

4) Yeni bir vergi yükümlüğü altına girmeniz veya vergi oranlarında meydana gelen artış seçmen tercihinizin belirlenmesinde önemli bir faktör müdür?

5) Konaklama vergisi düzenlemesini olumlu buluyor musunuz?

6) Konaklama vergisi düzenlemesi gelecek seçimlerde kullanacağınız oy tercihi üzerinde etkili olacak mıdır?

Ek 2

Gönüllü Katılım Formu

• Bu araştırma, "Vergilerin Seçmen Davranışlarına Etkisi: Konaklama Vergisi Özelinde Antalya İli Örneği" başlıklı akademik çalışma kapsamında gerçekleştirilmektedir.

• Çalışmanın, Antalya'da faaliyet gösteren Turizm işletmesi olan otellerin Yönetim Kurullarından yetkililerle yürütülmesi plânlanmaktadır.

• Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Dolayısıyla katılımcılar, istemedikleri konularda gerekçe belirtmeksizin konuşmayabilirler ve/veya istedikleri zaman sebep bildirmeksizin araştırmadan çekilebilirler. Bu durumda kendilerinden edinilen bilgiler kullanılmayacak ve imha edilecektir.

• Araştırma, gizlilik esası uyarınca yürütülecektir. Bu kapsamda verilerin toplanması, analizi ve araştırma sonuçlarının yayınlanması aşamalarında katılımcıların kimlikleri saklı tutulacak ve verdikleri bilgiler genel olarak değerlendirilecektir. Ayrıca araştırmadan elde edilecek veriler yalnızca bilimsel amaçla kullanılacak ve bu amaç dışında hiçbir kişi ya da kurumla paylaşılmayacaktır. Tüm veriler, çalışma tamamlandıktan sonra imha edilecektir.

• Mülakatların ortalama 15-30 dk sürmesi öngörülmektedir. İhtiyaç duyulduğunda, ikinci bir mülakat yapılabilir ve katılımcılar, odak grup toplantısına davet edilebilirler.

• Mülakatlar, katılımcıların izniyle ses kayıt cihazına kaydedilebilir. Ayrıca araştırmacı, mülakat boyunca gözlem ve izlenimleri ile gerekli gördüğü diğer hususları not edebilir.

• Katılımcılar, bireysel mülakat metinlerini okumayı ve metinlerde gerekli gördükleri düzeltmelerin yapılmasını talep edebilirler.

• İstenildiği takdirde, çalışma tamamlandıktan sonra araştırmanın genel bir özeti katılımcılara iletilebilir.

Araştırmacılar:
Katılımcı:
Dr. Turan ŞENER / Dr. Fatih PEKŞEN